

رهبری و آینده سپاه

پژوهشگر:
حسین شیدائیان

چکیده

برنامه‌ریزی و آینده‌نگری، رمز موفقیت و یکی از اصول کلی نظام جمهوری اسلامی است. در سپاه پاسداران به عنوان بخشی از مجموعه عظیم و حساس نظام اسلامی این نگرش مبتنی بر اندیشه و راهبردهای فرمانده کل قوا صورت می‌گیرد.

آنچه در پیش رو دارید گزیده‌ای از جامع‌ترین راهبرد و دستور العمل و ایده‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی برای ترسیم آینده روشن سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است تا پویایی سپاه و ماندگاری انقلاب محفوظ ماند.

واژگان کلیدی: مقام معظم رهبری، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، چشم انداز

مقدمه

با طلوع فجر انقلاب اسلامی نسل تربیت یافته آموزه‌های مکتب حیاتبخش اسلام از بطن انقلاب و متن توده‌های میلیونی ملت قهرمان و حماسه‌آفرین روئید. این مولود مبارک و مظهر خروش و جوشش انقلابی و خاستگاه آرمان‌های مکتبی و تجلیگاه اراده سیاسی مردم مبارز ایران با حمایت‌های بی‌دریغ و رهنمودهای پیامبرگونه و انفاس قدسی امام خمینی (ره) پویا و بالنده گردید.

در دورانی که انقلاب نوپای اسلامی از سیستم مجهز امنیتی و انتظامی متناسب با آرمان‌های انقلاب بهره‌ای نداشت و ارتش رهیده از نظام ستمشاهی به ترمیم و بازسازی نیروی انسانی و ساختار سازمانی می‌پرداخت، این نهال نارس همواره از سوی دشمنان و

عوامل بیگانه با آشوب و درگیری مورد هجوم و تهدید قرار داشت و هرگاه که توطئه و شورش تجزیه طلبانه از سوی منحرفان دامن گیر کشور شد، سپاهیان جان بر کف، با اخلاص و فداکاری، دلاورانه رسالت سنگین حفاظت از انقلاب و ارزش های آن را با انگیزه الهی بر دوش کشیدند و با سرکوب گروهکهای محارب، ثبات و امنیت را به ملت شجاع هدیه دادند. از این رو با رشادت ها و شجاعت های خود در عرصه های آتش و خون به جایگاه و مقامی دست یافتند که محبوب و مرادشان آرزو کرد ای کاش یک پاسدار باشد.^۱

سپاهیان با آراستگی به اخلاق و ارزش های متعالی و بهره گیری از آموزه های اعتقادی و دینی مانند: ایمان، توکل به عنایات الهی، باور به احدی الحسنین و شهادت طلبی، اعتقاد به امدادهای غیبی، همراه با سایر رزمندگان اسلام در سنگر دفاع مقدس برگ زرینی بر کارنامه خونریز و درخشان پاسداری از انقلاب و دستاوردهای آن افزودند.

بدیهی است که یکی از رمزهای موفقیت سپاه در معرکه های نبرد و عرصه پاسداری، اطاعت پذیری از فرامین رهبری انقلاب و هدف گذاری سیاست های کلی در مسیر اجرایی و کاربردی ساختن راهبردهای فرمانده کل قوا است. اکنون با مروری بر مهمترین رهیافت و رهنمودهای مقام معظم رهبری در جهت استمرار پایداری و پویایی و تقویت ساختاری و سازمانی این نهاد مقدس به عنوان برجسته ترین ارگان مردمی و انقلابی؛ چشم انداز سپاه را از نگاه معظم له در حد یک مقاله کوتاه به تصویر می کشیم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
سال هفتم - شماره ۳۹

۱. پیوند سپاه و انقلاب

نقش آفرینی و تأثیرگذاری سپاه در فرایند تحولات و تثبیت انقلاب به گونه ای است که سرنوشت انقلاب اسلامی و آینده سپاه با یکدیگر گره خورده است. هر چه استحکام بنیان های ساختاری سپاه و رشد معرفتی، معنوی، اخلاقی و بصیرت سیاسی پاسداران افزون تر باشد، سلامت، پویایی و پایداری دستاوردهای ارزشی نظام اسلامی تضمین است. مقام معظم رهبری سپاه را مجموعه ای از تجربه ها، آگاهی ها و دانش ها توصیف می کند^۲ و بر این باور است که سپاه و انقلاب دو همزاد تفکیک ناپذیرند^۳ و پایداری انقلاب، مستلزم پویایی سپاه است.^۴ دیدگاه معظم له از نقش بایسته های سپاه در حفظ روحیه انقلابی جامعه چنین است: «یک مجموعه ای از عناصر مؤمن و مستحکم و دارای بصیرت و آماده عمل و اقدام و حاضر در صحنه های خطر و بی اعتنا به آنچه که دل ها و چشم های معمولی را به خود جذب

می‌کند. یک چنین مجموعه‌ای می‌تواند تضمین‌کننده بقای جهت انقلابی در همه شرایط در مجموع جامعه باشد و سپاه این نقش را می‌تواند و باید ایفا کند.^۵

۲. جامعیت و تحول‌نگری در تدوین راهبردها

گنجینه ارزشمند تجربیات سه دهه اخیر تصویری زیبا از موفقیت‌های مأموریت‌های مهم سپاه در فراز و فرود بحران‌ها را به نمایش درآورده که هر کدام بیانگر تناسب تدابیر و اقدامات در شرایط متفاوت مأموریت‌هاست. از همین رو رهبر معظم انقلاب در راستای تحقق سند چشم‌انداز تأکید دارند که راهبردها و سیاست‌های کلی سپاه با تحول‌نگری و بهره‌گیری از اندوخته‌های گذشته و توجه به افق روشن فردا تدوین شود تا علاوه بر پویایی و ماندگاری در برابر هرگونه شرایط و تهدیدها و نیز رویدادهای درونی و بیرونی مأموریت مناسب خود را انجام دهد: «آنچه لازم است انجام بگیرد، این است که ما به وضع گذشته سرگرم نشویم... گذشته را فراموش نباید کرد، از آن عبرت باید گرفت درس هم باید گرفت، اما در گذشته نباید متوقف شد سرگرم و مشغول گذشته نباید شد. ببیند الان وضعیت شما چیست؟ تکلیف شما چیست؟ تهدید شما کجاست؟ از کدام طرف تهدید می‌شوید؟ چه کار باید بکنید؟ خاکریزها را کدام طرف باید بزنید؟ چه ابزارهایی را باید آماده کنید؟ و اگر امروز به فکر آینده نباشید، آیندگان بایستی به طور تعجیلی و دستپاچه وضع خودشان را رو به راه کنند که این چیز خوبی نیست. امروز شما باید آینده را بسازید، امروز باید زمینه‌ها را بسازید که آینده برتر و والاتری برای سپاه وجود داشته باشد. پس بنابراین، این وظیفه است و اگر بخواهید این کار را انجام بدهید لازم‌هاش تحول است.»^۶

۳. استحکام سازمانی و ساختاری

نمودار ساختار بندی و مقاوم سازی سازمانی سپاه از آغاز تولد تا کنون سیر صعودی و پیشرفت داشته که مهمترین آن تشکیل نیروهای سه گانه (زمینی - هوایی - دریایی) در شهریور ۶۴ به فرمان امام خمینی است.^۷ مقام معظم رهبری نیز از دهه اول انقلاب تا به امروز برای استحکام و تقویت بنیه سازمانی و ساختاری سپاه رهنمودهایی را بیان داشته‌اند که برجسته‌ترین آن‌ها را یادآور می‌شویم:

۱-۳. تبیین وظایف و مأموریت‌ها

گسترده‌گی و تنوع مأموریت‌های سپاه نسبت به ارتش و نیروی انتظامی در حفظ انقلاب و نظام اسلامی ضرورت و اهمیت تعیین چارچوب وظایف و مأموریت‌های رده‌ها و یگان‌های درون سازمانی و مأموریت‌های اصلی سپاه را روشن کرده است. دفاع از آرمان‌های متعالی نظام، پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی مقابله با جنگ روانی و تهدیدات نظامی دشمنان منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای، خنثی‌سازی توطئه‌های عوامل داخلی بیگانگان، حفاظت و حراست از مرزهای جغرافیایی ایران، تأمین امنیت و ثبات در کشور، حضور فعال و مشخص در توسعه و سازندگی و نیز امداد رسانی، مأموریت‌های اصلی سپاه در نظام جمهوری اسلامی است که حدود و ثغور، سیر آینده و کلیات و نیز برخی از جزئیات این مأموریت‌ها از سوی مقام معظم رهبری به صورت شفاف ترسیم و تبیین شده است تا سیاست‌گذاران و فرماندهان سپاه در راستای چارچوب وظایف ترسیمی و ابلاغی مقام معظم رهبری طرح‌ها و وظایف سازمانی خود را تدوین و اجرا کنند.^۸

۲-۳. برنامه‌ریزی مراکز آموزشی و تربیتی

یکی از عناصر و محورهای اساسی در تقویت بنیه سپاه که سنگ بنای عمارت رفیع و مستحکم پاسداری به شمار می‌آید مراکز آموزشی و تربیتی سپاه است. بنابراین، بایسته است تا نیروهایی که در این مراکز گام می‌گذارند از شایسته‌ترین‌ها گزینش شوند تا استمرار بخش رسالت معنوی نسل گذشته و پرچمدار فردایی روشن باشند. تأکید رهبر انقلاب نیز همین است: «... بگردید بهترین‌ها را انتخاب کنید از لحاظ هوش، از لحاظ تقوا و دیانت، از لحاظ تأثیرات ناشی از تربیت خانوادگی... بروید سراغ آنجاهایی که تأثیرات روحی‌شان و تربیت‌پذیری‌هایشان در محیط خانوادگی هم به نفع آن چیزی باشد که شما در اینجا می‌خواهید.»^۹

نکته مهم دیگر، فرایند آموزشی و تربیتی نیروهای نسل چهارم انقلاب است و بایسته است که از اکنون اجرای دکترین آموزشی سپاه در ابعاد نظامی، عقیدتی و سیاسی بیانگر سپاه مقتدر با نیروهای آموزش دیده در خدمت نظام و اهداف انقلاب باشد و این امر جز با بهره‌گیری از کوله بار تجربیات و به‌کارگیری شیوه‌های نوین آموزشی میسر نمی‌گردد.

رهنمود مقام معظم رهبری درباره‌ی دانشگاه امام حسین (ع) این است که: «سعی کنید دانشگاه با ابتکارات پی در پی روز به روز جلو برود... دانشگاه را دائم در حال تحول و پیشرفت

بخواهید و بدانید در هر وضعی که هستید این وضع و لو وضع پیشرفته‌ای باشد باید به فکر پیشرفت دیگری باشید، بدون این، رشد مطلوب پیدا نخواهد شد.^{۱۰}

۳-۳. سازماندهی کارآمد

تبلور اقتدار ملی سپاه در سازماندهی قوی و متناسب با برنامه‌های دفاعی نظام اسلامی است. با توجه به تحرکات نظامی دشمن در منطقه خاورمیانه و جهان اسلام، آمادگی رزمی و استحکام سپاه در پرتو سازماندهی کارآمد یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر است. تغییر و تحولات درون سازمانی با روش‌های نوین در جهت کارآمدی ساختار سپاه و همخوانی آن با اقتدار نیروهای مسلح در بازدارندگی توطئه‌ها و تهاجم دشمن، توانایی دفاعی و انعطاف‌پذیری یگان‌های رزمی را افزایش می‌دهد پیشنهاد مقام معظم رهبری این است که: «گروه‌های مشخصی باید دائماً در حال مطالعه باشند تا در مجموعه سپاه پاسداران هر روش نوینی در سازماندهی که کارآمدتر به نظر می‌رسد روی آن کار کنند. من طرفدار این نیستم که ما هر روز سازماندهی سپاه را عوض کنیم اما طرفدار تحجر در این سازماندهی هم نیستم. ما باید ببینیم که این مجموعه چگونه می‌توان در میدانی که مسئولیت متوجه اوست، سبک‌تر و کارآمدتر و قوی‌تر حضور پیدا بکند.»^{۱۱} ادغام نیروی مقاومت بسیج در نیروی زمینی سپاه که در ماه‌های اخیر آغاز و مراحل تکمیلی آن سپری می‌شود یکی از روش‌های کارآمدی و تقویت یگان‌های رزمی سپاه برای مواجهه با هر گونه تهدید احتمالی از سوی دشمنان است.

۳-۴. کادرسازی

نسل اول سپاه و تولد یافته عرصه‌های آتش و خون به مرور زمان در آستانه بازنشستگی و مرز خروج از سازمان قرار دارد از این رو شایسته است با جذب نیروهای جوان و مؤمن و با انتقال تجربیات و بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و استعدادها و کشف خلاقیت‌ها در استمرار فرهنگ دفاع مقدس کوشید. از سوی دیگر از نگاه رهبری، اساس جامعه ایران اسلامی، گروه‌های مؤمن و حزب الله هستند و این انقلاب بر دوش عناصر انقلابی و مؤمن به پیش می‌رود و سپاه که سرشار از این گنجینه است باید راه‌کاری را جهت شناسایی و تربیت نیروهای نخبه، لایق و با انگیزه در راستای تقویت بنیه سپاه به اجرا گذارد: «در مجموعه عظیم سپاه استعدادهای درخشان در جنبه‌های گوناگون هست که باید شناسایی و پرورش داده شود و این گنجینه‌های انسانی در راه هدف‌های والای انقلاب به کار افتند.»^{۱۲} «هرگز نگذارید سپاه در خلأ انسان‌های

کارآمد یک وقتی دچار مشکل بشود. این مجموعه، مجموعه بالارزش است... باید از این ظرفیت‌ها و قابلیت‌ها کاملاً استفاده و بهره برداری بکنید.^{۱۳}

یکی از نیازهای مهم فردای سپاه که شاکله اصلی کادرسازی به شمار می‌آید، تربیت فرماندهان و مدیران شایسته، توانا و پاکدامن و به تعبیر زیبا و جامع مقام معظم رهبری؛ «مردان خردمند، شجاع، دانا و فروزان از شعله‌های ایمان است».^{۱۴} بنابراین رده‌های گزینش، آموزش، ارزشیابی، ترفیعات و انتصابات باید در کشف استعداد‌های مدیریتی در نسل امروز سرمایه‌گذاری جدی بنماید تا در پرتو پرورش فرماندهان مؤمن و کارآمد، آینده مدیریتی سپاه بیمه شود و این ضرورت را مقام معظم رهبری تذکر داده است. «آنچه که فکر می‌کنید برای یک مجموعه نظامی لازم است در خودتان بایستی پرورش بدهید؛ مثلاً پرورش فرماندهی... پرورش فرماندهانی که بتوانند در مواقع بحرانی و حساس نقش فرماندهی را به بهترین وجهی انجام دهند».^{۱۵}

۳-۵. نظارت و مراقبت

تقویت و روزآمد ساختن کنترل و نظارت بر سیستم بهترین راه کار بهره‌وری بهینه از امکانات و ظرفیت‌ها و بستری مناسب برای نوآوری و شکوفایی سازمانی است. رهبری این درخواست دلسوزانه خود از سپاه را با فرماندهان این گونه در میان می‌نهد «سپاه هم بخشی از این مجموعه نظام است، توقعی که ما از سپاه داریم این است، سپاه کهن سال خواهد شد، اما کهنه و پیر نباید باشد، این آن توقعی است که ما از شما مسئولین سپاه داریم. نگذارید سپاه فرسوده و کهنه و ویرانه و از پا افتاده بشود، نباید بگذارید. اگر بخواهید در معارف اسلامی، شرعی و متون اسلامی ردیف‌های این را پیدا کنید، این همان «الذین قالوا ربنا الله...» است. استقامت فقط استقامت شخصی نیست که حالا جنابعالی آدم خوبی هستید، آدم خوبی بودید، بر خوبی خودتان پافشاری می‌کنید و خوب بمانید... استقامت سازمانی و استقامت مجموعه‌ای هم یک نوع استقامت است. نگذارید مجموعه منحرف بشود. نگذارید مجموعه از آن خطی که داشت حرکت می‌کرد منحرف یا از آن شتابی که با آن شتاب حرکت می‌کرد افت پیدا کند... آن وقتی مجموعه سرپا می‌ماند که نو بودن غالب باشد بر اجزا و مجموعه و هیأت و هیکل آن. توقع ما از شما آقایان این است؛ نوآوری و شکوفایی این است».^{۱۶}

۳-۶. خدمات رسانی کارکنان (امور معیشتی)

پس از دوران حماسه‌ساز دفاع مقدس رویکرد نظام و جامعه به سازندگی و توسعه آغاز شد از آنجا که پاسداران نیز ناگزیر به حل مشکلات معیشتی هستند، مقام معظم رهبری در دیدارهای خود با فرماندهان و مسئولان سپاه ضمن رهنمودهای جامع اصول پاسداری، به مسائل معیشت، خانواده، مسکن و تربیت اخلاقی فرزندان خانواده سپاه نیز تأکید دارند. زیرا رفع دغدغه معیشتی و تضمین زندگی سالم پاسداران با استحکام سازمانی پیوندی نزدیک دارد. و تذکر و توجه رهبری به تحکیم بنیان خانواده سپاهیان و رسیدگی به امور اقتصادی، فرهنگی پاسداران اهمیت این موضوع را بیان می‌کند تا نیروهای سپاه با آرامش بیشتری به خدمتگزاری بپردازند و سازمان سپاه با برنامه‌ریزی صحیح متولی رفع مشکلات اقتصادی و تربیتی خانواده‌ها باشد و هیچگاه نیروها از طریق ناصواب و غیر معمول به رفع حاجات معیشتی روی نیاورند.^{۱۷}

۴. تعالی معنوی و معرفتی

هویت و اصالت انسان در قاموس آموزه‌های دینی با معنویت قوام یافته، از این رو افتخار و امتیاز مرزبانان انقلاب اسلامی با دیگر نیروهای مسلح جهان امروز در معنویت و معرفت سرشار دینی است زیرا سرفصل و عناصر محوری فرهنگ پاسداری به تقوا، اخلاص، انگیزه‌های الهی، تعبد و شهادت‌طلبی مزین است. از نگاه مقام معظم رهبری معنویت سپاه بهترین معیار آرمان‌گرایی و عزتمندی نظام اسلامی است: «جامعه‌ای می‌تواند تصویر آرمانی یک ملت زنده، بیدار، باهوش قرار بگیرد که در آن معنویت و عدالت و عزت و قدرت و ثروت و رفاه باشد؛ اگر بخواهیم این مجموعه با هم باشد، بدون معنویت و آرمان معنوی و اخلاق و در نظر گرفتن خدا و بدون مجاهدت فی سبیل الله ممکن نیست، این چیزی است که پاسدار را عزیز می‌کند.»^{۱۸}

۴-۱. رهیافت‌های تعالی معنوی

در این بخش، برجسته‌ترین نکات محوری را که مقام معظم رهبری در سال‌های اخیر بر آن تأکید داشته‌اند، یادآور می‌شویم:

الف. تقوا «سعی کنید در تمام زوایای این دستگاه عظیم، تقوا را زنده کنید، تقوا در عمل فردی، تقوا در عمل جمعی، تقوای کاری، تقوای سازمانی، تقوای سیاسی - آنجایی که جایش هست - تقوا در عمل فردی خود در رابطه با خدا، در رابطه با انسان‌ها، در رابطه با بیت المال...»^{۱۹}

ب. خودسازی «همه باید خودمان را تربیت کنیم همه باید خودمان را تهذیب و تزکیه کنیم، همه باید برای خدا تلاش و کار کنیم و در خودمان نورانیت به وجود بیاوریم تا بتوانیم پیش برویم، شما برادران سپاه باید با این دید به وظایف عمده خودتان نگاه کنید.»^{۲۰}

ج. پرهیز از دنیاطلبی: «... حیف است که این دل‌های پاک و نورانی و روح‌های آماده به چیزی غیر از یاد خدا و محبت پروردگار آلوده شود، دنیا را فقط ابزار بدانید، مال دنیا و امکانات آن و خانه و زندگی ابزار است و لیاقت دل بستن ندارد...»^{۲۱}

د. پیشگیری از فساد: «آلوده شدن به انواع فساد برای شما مطرح است، فساد؛ فقط فساد جنسی تنها نیست، فساد سیاسی، فساد مالی، فساد اخلاقی همه اینها مسأله است و من روی برادران پاسدار بسیار حساسم، ممکن است انواع فسادها پیدا شود، به همین خاطر باید مراقبت نمود، از خودتان شروع کنید و نسبت به دیگران هم حساس باشید و اگر در پیش شما فردی دچار انحراف است بی‌اعتنا نباشید و سعی در اصلاح و هدایت او نمایید.»^{۲۲}

۲-۴. تعمیق معرفت دینی

از نگاه رهبری، با بهره‌گیری از شیوه‌های نوین آموزشی و تبلیغی و تقویت واحدهای آموزشی و عقیدتی می‌توان در افزایش معرفت دینی و تقویت ایمان آگاهانه گام‌های مثبت و مفیدی برداشت. «آنچه که در سپاه مهم است، این است که دارای معرفت دینی باشد، تا اشتباه نکند و فریب نخورد.»^{۲۳} ایشان آشنایی با مفاهیم قرآنی و احادیث، انس با ادعیه و صحیفه سجاده، و نیز اجرای برنامه‌های دقیق تعلیم و تربیت اسلامی و انسانی را موفق‌ترین راه کار برای تعالی معرفت دینی پاسداران می‌دانند.^{۲۴}

۳-۴. حفظ گنجینه معنوی دفاع مقدس

حماسه هشت سال دفاع مقدس در دوران حیات طيبة امام خمینی (ره) دستاوردهای فراوانی برای نظام جمهوری اسلامی به ارمغان آورد، که مجموعه آن‌ها، گنجینه‌ای ارزشمند برای پویایی فرهنگ و سالم‌سازی جامعه و احیای ارزش‌های دینی است. به همین دلیل امام چند ماه پس از پایان جنگ که هنوز رایحه ایثار و شهادت در فضای عطر آلود جامعه مشام جان را نوازش می‌داد در پیام به اولین همایش سراسری فرماندهان سپاه برای گسترش ارزش‌ها در عرصه‌های گوناگون اجتماعی و سیاسی، استمرار فضای معنوی و دوستی را به دلاوران و رزمندگان اسلام پیشنهاد داد: «باید همان محافل انس و نورانیت و برادری و وحدتی

که در میدان‌های نبرد و در جبهه بوده است و همان ارتباط معنوی که میان شما و روحانیون عزیز برقرار بود، به مجامع داخلی و به همه محیط‌های سیاسی و اجتماعی و نظامی کشانده شود تا انقلاب اسلامی ما از خطر آفت‌ها و تفرقه‌ها و بی‌تفاوتی‌ها محافظت گردد. و مبادا که این سرمایه‌های عظیمی که محصول سال‌ها تجربه و تلاش در عسرت‌ها و فراز و نشیب‌ها بوده است، در مسیر زندگی روزمره به فراموشی سپرده شود.^{۲۵}

مقام معظم رهبری نیز همواره دوران درخشان دفاع مقدس و دستاوردهای معنوی آن از جمله، صفا، صمیمیت، تهجد، خطرپذیری و... را یادآور می‌شود و از مسئولان سپاه تقاضا دارد که: «ذخیره تاریخ گذشته و حوادث گذشته را از عزیزترین ذخایر بدانید، آن را مبادا مورد غفلت قرار بدهید که این غفلت، خسارت‌های بزرگی به بار خواهد آورد.»^{۲۶} معظم له بر حفظ حسنات و روحیات معنوی دفاع مقدس در حوزه فرماندهی و مدیریت تأکید فراوان دارد و از این رو برای حفظ آثار جنگ ایجاد موزه‌های دفاع مقدس برای یادآوری وقایع و آشنایی نسل جوان را پیشنهاد داد و نکوداشت یاد شهیدان و پاسداشت مسابقه‌های مجاهدت و خاطره روزهای حماسه و ایثار را با بهره‌گیری از روش‌های تأثیرگذار هنر و ادبیات معاصر مطرح کرد.^{۲۷} خلاصه کلام این که حفظ قداست، محبوبیت، و اقتدار سیاسی نظامی و فرهنگی و هویت و اصالت سپاه و تأثیرگذاری او در فرهنگ و ارزش‌های اخلاقی جامعه به تقویت و پایداری معنویت است و مهمترین عامل ماندگاری او در خدمت‌گذاری به نظام اسلامی هم همین خواهد بود.

۵. بصیرت سیاسی

روشن است که نظام بین‌الملل و جهان اسلام و حتی وضعیت سیاسی داخلی نظام اسلامی هر روز دستخوش تحولات و دگرگونی است. امواج بحران‌ها یکی پس از دیگری گستره خاورمیانه و آسیای مرکزی را در می‌نوردد و هر لحظه دشمنان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای توطئه‌های گوناگونی را برای شکست یا استحاله نظام مستحکم جمهوری اسلامی تدارک می‌بینند. و همواره بر ابعاد و پیچیدگی این تقابل ۳۰ ساله افزوده می‌شود و در آینده نیز با روش‌های مدرن و فریبکارانه استمرار خواهد داشت. از این رو ضروری است که پاسداران همیشه به بصیرت عمیق سیاسی مسلح باشند و رویدادهای داخلی، منطقه‌ای و جهانی را با حساسیت، دقت و ژرف‌نگری پیگیری و تحلیل نمایند و دستور العمل جامع و کاربردی امام صادق (ع)

برای رهایی از دام‌های گسترده و نامرئی فریب و شبهات را سرلوحه آموزش سیاسی قرار دهند: «الْعَالِمُ بِزَمَانِهِ لَا تَهْجُمُ عَلَيْهِ اللُّؤَابِسُ، بِرِوَالِمِ بِنِ زَمَانِ خُودِ افْكَارِ آلُودِه و شبهات هجوم نخواهد آورد.»^{۲۸}

ناگفته نماند همانگونه که امام و رهبری به صراحت اشاره داشته‌اند بصیرت و تحلیل عمیق سپاهیان در قلمرو مباحث و مسائل داخلی و بین‌المللی غیر از ورود به منطقه ممنوعه تحزب‌گرایی است. از فرمان و دستور این بزرگواران این‌گونه استنباط می‌شود که اداره عقیدتی سیاسی سپاه بدون وابستگی به احزاب و جریانات سیاسی، مستقلاً رویدادها و حوادث سیاسی داخلی و منطقه‌ای و بین‌المللی را رصد کرده و پاسداران بصیر و روشن ضمیر تربیت نمایند.^{۲۹}

محورهای مهم و اساسی تحصیل بصیرت سیاسی سپاه از نگاه رهبری که آینده فکری و اندیشه سیاسی پاسداران را بارور می‌سازد عبارتند از:

الف. دشمن‌شناسی؛ شناخت دقیق دشمن و تحرکات نظامی و راهبردهای پیچیده و بلندمدت آنان و رفتارهای عوامل داخلی دشمنان، از مهمترین شرایط بصیرت سیاسی است زیرا استکبار جهانی به شیوه فشار سیاسی و جنگ روانی در صدد تحلیل و تضعیف اقتدار سیاسی و کاهش مقاومت ملی و فرهنگی ملت ایران است.^{۳۰}

ب. تهدیدشناسی؛ با رصد کردن هوشیارانه تحرکات دشمن و بررسی وضعیت درونی سپاه و نظام به مرحله تهدیدشناسی می‌رسیم که در این وضعیت باید به نوع تهدید و خاکریزها و آرایش‌های دشمن توجه شود که آیا دشمنان با بهره‌گیری از خط سازش و عناصر مرعوب در مطبوعات به براندازی نرم می‌اندیشند یا از طریق ارباب و مانور و لشگرکشی نظامی رویارویی سخت‌افزاری و حمله به ایران اسلامی را در سر می‌پروراند و یا از همه مهمتر این که عوامل مرموز آن‌ها با نفوذ در ارکان انقلابی، فرهنگی و نظامی در صدد استحاله فکری فرهنگی هستند و همچون موریانه‌های موذی طرح فروپاشی از درون را تعقیب می‌کنند.^{۳۱}

ج. جریان‌شناسی معاصر؛ یکی از ویژگی‌های انقلاب اسلامی پیدایش جریانات سیاسی در چند دهه اخیر است. برخی از این جریانات همسوا اهداف و آرمان‌های رهبری و در راستای تعامل با انقلاب اسلامی تلاش می‌کنند. گروهی دیگر از جریانات نفوذی یا مخالف و برانداز هستند و همسوا با تحرکات سیاسی فرهنگی دشمن در تقابل با نظام اسلامی قرار دارند. پرونده برخی از این دو طیف جریان‌های سیاسی همچنان مفتوح است. از این رو شایسته

است که پاسداران نسل فردا با تاریخچه، سوابق و کارکردهای جریانات سیاسی انقلاب اسلامی از دهه ۴۰ تا ۸۰ را به روشنی و دقیق بشناسند تا بتوانند از نظر فکری در خط امام و رهبری باقی بمانند.^{۲۲}

۱-۵. تأثیرگذاری سیاسی:

شأن، جایگاه و قداست معنوی پاسداران و حضور دائمی در عرصه‌های سیاسی و دفاعی در طول سالیان متمادی از سپاه یک چهره برجسته و تأثیرگذار بر جریانات سیاسی و روابط بین الملل پدید آورده است. بایسته است که این اقتدار و فرایند سیاسی موفق به نسل‌های بعد راه یابد. از این رو مقام معظم رهبری امیدوار است که سپاهیان با قدرت و قوت معنوی به دست آمده، همچنان با سیر تحولات انقلاب اسلامی همگام باشند و تأثیرگذاری خود را بر فضای سیاسی جامعه و اقتدار بین‌المللی نظام اسلامی افزایش دهند.^{۲۳}

۶. توانمندی و اقتدار دفاعی

همزمان با طلوع پیروزی انقلاب اسلامی ایران توطئه‌ها و تهدیدات نظامی دشمنان نیز آغاز شد. آشوب‌های کردستان و دیگر نقاط مرزی ایران توسط ضد انقلاب و عوامل بیگانه و سپس تهاجم گسترده رژیم بعث عراق با پشتیبانی تسلیحاتی استکبار جهانی و حمایت‌های مالی و تبلیغاتی ارتجاع منطقه دلیل روشنی بر اقدامات نظامی دشمن در خاموش ساختن شعله‌های فروزان انقلاب اسلامی و تجزیه ایران است. اکنون نیز دشمنان فرامنطقه‌ای با حضور گسترده نظامی در جهان اسلام و خاورمیانه مخصوصاً اشغال دو همسایه شرقی و غربی ایران، طرح‌های پیچیده و بلند مدتی را برای فشار سیاسی و هجوم نظامی به ایران در دستور کار خود دارند. تجربه موفق و درخشان دفاع مقدس نشان می‌دهد که نیروی با ایمان، مقتدر، آموزش دیده، آماده، مجهز و هوشیار مهمترین و تأثیرگذارترین مؤلفه بازدارندگی هجوم نظامی دشمن به نظام اسلامی است و در صورت تجاوز نیز با ناکامی و هزیمت یا اسارت نیروهایش روبه‌رو خواهد بود.

به همین دلیل مقام معظم رهبری برای توانمندی دفاعی پاسداران و بازوان مسلح ولی فقیه، متناسب با وضعیت نظامی دشمن در منطقه خاورمیانه راهبردهایی را مطرح ساخته است که مهمترین آن‌ها عبارتند از:

۱-۶. گسترش سازمان رزم:

«باید این انعطاف و قدرت و توانایی سازمانی در سپاه باشد که در وقت لازم، هر یک گروهان سپاه به یک گردان تبدیل شود. به عبارت دیگر پانزده لشکر در آن واحد به چهل و پنج لشکر تبدیل بشود. سپاه بایستی این قدرت انعطاف و تبدیل را داشته باشد و از نیروهای بسیج سرشار و پر بشود تا بتواند کارش را انجام بدهد.»^{۳۴}

۲-۶. سازماندهی و تقویت بسیج:

«بسیج مردمی پشتوانه عظیم و بابرکتی است که ارزش بی بدیل خود را در میدان‌های گوناگون به اثبات رسانده است. به این ذخیره الهی باید به چشم تکریم بنگرید و آن را در عرصه سازماندهی و آموزش و انضباط روز به روز به پیش برید.»^{۳۵}

۳-۶. مهارت و آموزش‌های نظامی:

«سپاه پاسداران با پیشرفت در زمینه آموزش و کسب دانش نظامی عملیاتی و ستادی و نیز بهره برداری از اندوخته‌های بزرگ تجربی باید روز به روز بر کارایی، اقتدار و توانایی خود به عنوان یک سازمان رزمی بیفزاید.»^{۳۶}

۴-۶. تجهیزات کافی و مدرن:

«... بدون تجهیزات کار دشوار و تلفات زیاد خواهد بود. ما برآنیم که ان شاء الله مدرن‌ترین و بهترین تشکیلات و تجهیزات را تا حدی که امکانات کشور اجازه بدهد برای نیروهای مسلح، هر کدام به تناسب نیازشان، از جمله برای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی فراهم بکنیم، باید فراهم بشود، این‌ها لازم است، اگر ما این‌ها را داشته باشیم، ان شاء الله سپاه به صورت قوی و مقتدر، همان طوری که امام عزیزمان می‌خواستند، خواهیم داشت.»^{۳۷}

۵-۶. رزمایش‌های متناسب با تهدیدات:

«بایستی از تمرین و مانورهای لازم عملیاتی، هیچ لحظه‌ای فروگذار نکنید. نیروهای سپاه باید دائم و نوبت به نوبت در حال مانور باشند، مانورهای گردانی، مانورهای تیپی، مانورهای لشگری، این‌ها را دائم عملیاتی نگه دارید.»^{۳۸}

۶-۶. تجهیز و آموزش هسته‌های مقاومت در جهان:

«امام بزرگوارمان تشکیل هسته‌های مردمی حزب الله در سراسر جهان را یکی از آرزوهای خود و یکی از دستورهای کار آینده انقلاب اسلامی در سطح جهان قرار دادند. بی‌شک، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در این مورد مأموریتی خواهد داشت. ... نیروی نظامی منظم انقلابی مجرب در اولین کشوری که با انقلاب اسلامی پدید آمده است یقیناً در قبال هسته‌های مسلح حزب الله در سراسر جهان خالی از مسئولیت نیست.»^{۳۹}

نتیجه‌گیری

پیروزی انقلاب اسلامی و پیدایش سپاه از برکات تدابیر حکیمانه و پیامبرگونه امام خمینی (ره) است. این دو همزاد در تمام فراز و فرودهای ۳۰ ساله اخیر پیوندی ناگسستنی با یکدیگر داشته و دارند. نام این نهاد مکتبی و خودجوش مردمی با حماسه و پیروزی قرین است و پویایی و پایداری او سلامت و بقای انقلاب و نظام اسلامی را ضمانت می‌کند زیرا اهداف و مأموریت‌های سپاه همسو با سیر تکاملی نظام اسلامی است.

بنابراین همانگونه که با درایت و تدبیر مقام معظم رهبری افق روشن فردای نظام جمهوری اسلامی در سند چشم‌انداز بیست‌ساله ترسیم شده، ضروری است که مرکز راهبردی یا دیگر بخش‌های طراحی و سیاست‌گذاری‌های کلان سپاه با نگرش عمیق در راهبردها و رهنمودهای مقام معظم رهبری که الهام گرفته از اندیشه تابناک امام خمینی (ره) است، چشم‌انداز اقتدار معنوی، نظامی و سیاسی سپاه را به تصویر بکشد تا تمام راهکارها، تصمیم‌گیری‌ها و تحولات سازمانی در مسیر دستیابی به اهداف متعالی نظام اسلامی به اجرا درآید.

از نگاه مقام معظم رهبری انقلاب اسلامی نقطه عطف پایه‌گذاری تمدن دینی بر مبنای فطرت الهی بشریت است و نقش معنوی و فرهنگی سپاه و مجاهدت‌های او در مسیر دستیابی به این هدف تعیین‌کننده است، تا بتوان پرچم اقتدار نظام اسلامی را به صاحب اصلی آن تحویل داد.

«برادران حاصل کلام این است که سپاه بایستی همان پایه مستحکم باشد. سپاه بایستی به علو معنوی و به پایه‌گذاری تکامل بشریت دل خوش بکند؛ در این راه باید حرکت بکند و دنبال این هدف برود.»^{۴۰} «شما موظفید این نظام را به شکل پیراسته، سالم و خالص حفظ کنید

و به همان شکلی که بشود به حضرت ولی عصر ارواحنا فداه تحویل داد. این وظیفه بزرگ شما جوان هاست»^{۴۱}

پی نوشت:

۱. صحیفه امام، ج ۱۵، ص ۴۹۶.
۲. حدیث ولایت، ج ۱، ص ۹.
۳. دژهای استوار، ص ۳۹ به نقل از پیام انقلاب، ش ۴۴، ص ۵۱.
۴. همان، ص ۳۷ به نقل از رویدادها و تحلیل، ش ۱۱۱، ص ۷.
۵. بیانات در دیدار با فرماندهان و مسئولان سپاه، ۷۱/۶/۲۶.
۶. سخنرانی در جمع مسئولان سپاه، ۸۶/۶/۱۸.
۷. صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۳۸۶.
۸. ر.ک، دژهای استوار، ص ۲۱۳-۲۱۷ و رهنمود و انتظار ص ۷۹-۱۲۰.
۹. سخنرانی مقام معظم رهبری در دانشگاه امام حسین(ع)، ۷۴/۸/۱۷.
۱۰. همان.
۱۱. حدیث ولایت، ج ۸، ص ۴۶.
۱۲. همان، ص ۳۳.
۱۳. بیانات در جمع فرماندهان و مسئولان سپاه، ۸۷/۱/۲۵.
۱۴. رهنمود و انتظار، ص ۹۵ به نقل از مرقومه مقام معظم رهبری به دانشگاه امام حسین، ۷۵/۶/۱۴.
۱۵. بیانات در دیدار با فرماندهان نیروی زمینی سپاه، ۷۲/۲/۲.
۱۶. بیانات در جمع فرماندهان و مسئولان سپاه، ۸۷/۱/۲۵.
۱۷. ر.ک بیانات رهبری در جمع فرماندهان و مسئولان سپاه، ۷۰/۶/۲۵ و ۷۱/۶/۲۶ و ۸۴/۶/۲۳.
۱۸. بیانات در جمع مسئولان و فرماندهان سپاه، ۸۱/۷/۱۷.
۱۹. بیانات در جمع فرماندهان سپاه، ۷۶/۶/۲۷.
۲۰. حدیث ولایت، ج ۷، ص ۱۰۹.
۲۱. بیانات در جمع فرماندهان سپاه، ۷۴/۶/۳۰.
۲۲. جزوه درس اخلاق، ص ۳۶ و ۳۷.
۲۳. حدیث ولایت، ج ۳، ص ۱۸۶.
۲۴. ر.ک رهنمود و انتظار، ص ۱۳۴ و ۱۳۵.
۲۵. صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۱۳۵.
۲۶. بیانات در جمع فرماندهان سپاه، ۷۸/۶/۲۵.
۲۷. ر.ک رهنمود و انتظار، ص ۱۴۸-۱۵۳.
۲۸. اصول کافی، کلینی، ج ۱، ص ۲۷، دار صعب، بیروت.
۲۹. صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۷۴ و حدیث ولایت، ج ۸، ص ۳۳ و ج ۵، ص ۱۹۲. اخیراً مطبوعات زنجیره‌ای و برخی جریانات سیاسی، روشنگری پاسداران و فهم عمیق سیاسی آنان را برنمی‌تابند و این ویژگی مورد تأکید امام و رهبری را دستاویز تهمت جناح‌گرایی سپاه قرار داده‌اند.
۳۰. ر.ک بیانات رهبری در تاریخ‌های ۷۰/۶/۲۶، ۷۰/۱۱/۱۸ و ۷۰/۱/۱.

۳۱. ر.ک بیانات رهبری در تاریخ‌های ۷۰/۱۱/۱۸، ۷۰/۶/۲۶، ۷۲/۱/۱ و ۷۰/۱۱/۱۸.
۳۲. ر.ک فصلنامهٔ حصون، ش ۱۴ (زمستان ۸۶) ص ۵۹-۸۸.
۳۳. ر.ک سپاه از دیدگاه مقام معظم رهبری، ص ۲۰ و نیز بیانات معظم له، ۷۰/۶/۲۶.
۳۴. حدیث ولایت، ج ۳، ص ۵.
۳۵. بیانات در جمع فرماندهان، ۷۰/۶/۲۶.
۳۶. سپاه از دیدگاه مقام معظم رهبری، ص ۱۱۷.
۳۷. بیانات در مراسم ششمین دروه فرماندهی و ستاد دانشگاه امام حسین (ع)، ۶۸/۸/۲۹.
۳۸. حدیث ولایت، ج ۷، ص ۱۰۴.
۳۹. همان، ج ۳، ص ۴-۵.
۴۰. حدیث ولایت، ج ۸، ص ۴۲.
۴۱. بیانات در دیدار فرماندهان و نیروهای سپاه، ۷۱/۱۱/۶.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی